

utredde förf. frågan om hvem som började och lägger skulden på akademikerna, enär Wallins parodi på Hammarskölds prospekt till „Lyceum“ var första angreppet, men anmärker med fog att det hos eftervärlden ligger föga vikt på hvarifrån första skrällen kom, då den vittra atmosfären engång var så laddad. Kuriöst är att se huru ogeneradt Hammarsköld och Atterbom lånade sina vapen i form af satiriska berättelser, parodier, xenier från tyskarne utan att ange källan. Bland annat egnar förf. uppmärksamhet åt de unges förhållande till Thorild, med hvars åsikter i vitterheten deras egna ha många beröringspunkter, på samma sätt som de tyske romantikerne föregås af Sturm- und Drangperioden, men likafullt torde Fryxells yttrande ha skäl för sig, ty i allt annat, i uppfattning af religion, statslif, seder och natur var Thorild en framstegsman, romantikerne snarare tvärtom. Efter en redogörelse för Hammarskölds andra arbeten, hans „Läsning i hvarjehanda“ samt hans öfversättning af Asts litteraturhistoria, kommer förf. till Nya skolans två Upsala-organ, Stenhammars „Elegant-tidning“ och Hammarskölds „Lyceum“, hvilka behandlas med samma utförlighet. Den förra var blott ett halft år organ för de nya läroorna, och af „Lyceum“ faller blott första häftet, där Hammarsköld hade tre sådana medarbetare som Höijer, Berzelius och C. A. Agardh, under omfånget för afhandlingen. Intressant är därvid den blick förf. kastar på balladdiktningen i Sverige med anledning af Hammarskölds „Strömkarlen“, som han anser för en vändpunkt till det bättre i denna diktart, vid hvilken förf. för öfrigt tyckes förbise betydelsen af den heroiska balladen såsom den älsta och förnämligaste inom hela arten. De sista kapitlen upptagas af Polyfem under senare hälften af 1810 samt Auroraförbundets tidskrift, Phosphoros, som började utkomma sista dagarna af augusti samma år, af Hammarskölds kritiska bref och Palmblands öfversättning af Tiecks „Ritter Blaubart“; till sist en sammanfattande karaktäristik.

Förf. har icke försakat några detaljer, äfven om de icke alla behöfts för bevisningen, men om läsarn är hälst något intresserad för saken, skall han likväl med nöje följa gången af förf:s framställning. Det kunde eljest vara på tiden att i forskningsarbeten, der källurkunderna äro publicerade, återkomma till ett lättare framställningssätt, genom att låta ligga kvar i källorna alla data, som äro onödiga för bevisningen och ej håller behövas för skiljningen. Denna reflexion gäller dock icke förevarande skrift, som är en akademisk afhandling.

C. G. E.

Alfred Russel Wallace: Darwinismen, en framställning af teorin om det naturliga urvalet; öfvers. från engelskan af *Gustaf F. Steffen*; 544 s. 8:o. Stockholm 1890, Fahlcrantz & C:o.

Redan i början af detta århundrade funnos vetenskapsmän, hvilka betvivlade den sedan Linné allmänt gängse uppfattningen

att de olika djur- och växtarterna uppstått genom särskilda skapelseakter för hvarje art och omfattade åsikten att den organiska världen småningom utvecklade sig ur lägre lifsformer i högre. Men man kunde icke göra klart på hvad sätt denna utveckling försiggått, hvilka faktorer som härvid varit de värksammaste. Det är, som bekant, Darwins förtjänst att hafva ställt evolutions-teorin på en vetenskaplig grundval genom sitt arbete om arternas uppkomst genom naturligt urval. Oaktadt många invändningar hafva gjorts och ännu i dag framkastats emot denna hans teori om det naturliga urvalets betydelse vid arternas omvandling, har dock genom hans och hans anhängares tränga forskningar utvecklingsläran från att hafva mottagits med de strängaste förkastelsesdomar småningom tillvunnit sig erkännande och omfattas numera af de mest framstående vetenskapsmän.

Förf. till det arbete, hvilket i öfversättning numera är tillgängligt för den svenska allmänheten, hade oberoende af Darwin kommit till likartade åsikter om artförändringens medel och framlade dem för offentligheten samtidigt med honom. Teorin om det naturliga urvalet har altsedan dess i honom haft en af sina ifrigaste förkämpar. För tillfället torde det väl därför knappast finnas någon, som mer än han vore vuxen uppgiften att lämna en framställning af denna lära, sådan den ter sig efter en trettio-årig kamp för tillvaron.

Inom en ganska trång ram sammanställer förf. de fakta, på hvilka teorin om det naturliga urvalet stöder sig, bemöter de viktigaste invändningar man gjort mot den samt redogör för en mängd invecklade förhållanden i naturen, hvilka med tillhjälp af denna teori lätteligen låta förklara sig. Slutligen utsträcker han dess konsekvenser ända till människan och tillämpar den på frågan om hennes ursprung och förhållande till djuren. Uppställningen af ämnet är sålunda fullkomligt darwinsk.

I många frågor drager förf. däremot icke i ett med Darwin. Och det bör ju icke förvåna, när han kan tillgodogöra sig den rika erfarenhet, den massa iakttagelser man samlat under tre årtionden.

Det har ofta emot Darwin framkastats att han stödt sin teori på variationer, dem han iakttagit hos husdjur och odlade växter; man har velat betvifla att dylika variationer förekomma i naturen. Förf. påvisar emellertid att alla allmänna arter, som sorgfälligt undersökts, variera och det i sådan grad, att man svårigen kan finna tvänne individer, hvilka vore hvarandra fullkomligt lika. Den ena är alltid i ett eller annat afseende den andra öfverlägsen i striden för lifvet. Ytterst sällsynta och föga utbredda arter variera däremot litet, men icke dessa, utan de vanliga och vidtspridda bli stamfäder för nya former. Förf. har upfunnit en särdeles praktisk metod att medels diagram försinliga denna variation; läsaren kan utan siffror och kalkyler blott med ett ögonkast göra sig ett begrepp om storleken af densamma.

Såsom nutidens största specialist i frågan om färgernas uppkomst och betydelse i den organiska naturen har förf. egnat detta spörsmål en något vidlyftigare, synnerligen intressant framställning. Uppkomsten af fåglarnas och fjärlarnas lysande färger och mönster samt af alla prydnader i form af fjädrar och tofsar tillskrifver förf. icke, såsom Darwin, honans val, i det de prydligaste hanarne beständigt skulle utsetts till hvarje följande generations fäder. Han anser fastmer att de äro resultat af det naturliga urvalets vanliga värksamhet, att orsaken till deras uppkomst är att söka i ett öferskott af lifskraft, hvilket ledt till en abnorm tillväxt i de delar af beklädnaden, där muskel- och nervvärksamheten varit störst. Endast på detta sätt finner det förhållandet förklaring, att dessa fjädrar vanligen förekomma på några få bestämda delar af kroppen. Då det naturliga urvalet städse värkar därhän, att den i hvarje hänseende bäst utrustade segrar i kampen för tillvaron, måste detta göra hvarje urval af blotta prydnader helt och hållet fruktlöst, såvida icke den prydligaste sammanfaller med den bäst utrustade. Och om så är fallet, upphäver det naturliga urvalet värkan af honans val.

I frågan om människans uppkomst och härstamning anser förf. att hennes fulländade kroppsbyggnad och starkt utvecklade hjärna äro af djuriskt ursprung, att de uppstått genom omvandling enligt variationens och det naturliga urvalets lagar. Men när Darwin jämväl försöker härleda människans sedliga natur och intellektuella förmögenheter från primitiva anläggningar hos djuren genom en gradvis skeende afpassning och utveckling af dessa, då kan förf. icke mer följa honom på vägen. Hån framhåller att den civiliserade människan eger förmögenheter, hvilka alls icke eller i ytterst utveckladt tillstånd förefinnas hos vilda folk, men plötsligt och i fullkomlig utveckling uppträda hos bildade nationer. Dessa förmögenheter — förf. hänvisar skildt till den matematiska, musikaliska, artistiska och metafysiska förmågan samt den satiriska och humoristiska begåfningen — kunna sålunda icke hafva alstrats genom det naturliga urvalet. „De äro af andlig natur“ och kunna endast förklaras genom ingreppet af en ny kraft i organismernas utveckling.

Förf. framhåller i sammanhang härmed att det ges jämväl andra vändpunkter i den organiska världens utveckling, vid hvilka en dylik, för de i materien själf inneboende krafterna främmande orsak nödvändigt måste hafva ingripit. På annat sätt kan nämligen icke förklaras uppkomsten af det organiserade, det lefvande protoplasmat ur oorganisk materie, ty någon själfalstring känner vetenskapen tillsvidare icke. Likaså icke håller framträdandet af själfmedvetandet, medvetandet om den egna tillvaron, hvilket utgör den väsentligaste skilnaden mellan djur- och växtriket. Dessa sakförhållanden anser förf. hänvisa på tillvaron af en andevärld, under hvilken materien är helt och hållet underordnad. Fastän darwinist i ordet strängaste bemärkelse, omfattar förf. sålunda

icke den materialistiska teorins grundsatser, han anser tvärtom att Darwins lära lämnar ett afgjordt stöd för tron på människans andliga natur.

Vi kunna icke annat än ge det varmaste erkännande åt Wallaces framställning af utvecklingsteorin, icke minst för dem, — och deras antal torde ej vara litet — hvilka om Darwins lära icke veta mer än att han velat påstå „att människan härstammar från aporna“.

W. L.

Fridtjof Nansen: På skidor genom Grönland; 671 s. 8:o. Stockholm 1890, Albert Bonnier.

Tanken att intränga till Grönlands inre har under långa tider sysselsatt olika upptäcktsresande. Flere försök hafva äfven blifvit gjorda, men de ha alla stött på, som man skulle tycka, oöfvervinneliga svårigheter. Fridtjof Nansen, själf en skicklig skidlöpare, beslöt sig för att på skidor framtränga genom Grönland från dess ostkust till dess västkust. Idén att begynna invandringen från öster och gå emot den bebodda västkusten gaf Nansens expedition en fördel: lyckades man genomtränga isöknen, så kom man till bebodda trakter, och detta mål sporrade naturligtvis medlemmarne i expeditionen till de yttersta ansträngningar.

Expeditionens öden skildrar förf. med samma raskhet, som utmärker alla hans företag, och hvilken man till stor del kan tillskrifva det lyckliga resultatet. De sex medlemmarnes äfventyr, alt sedan de lämnade skeppet „Jason“ för att i små öppna båtar uppnå Grönlands svårtillgängliga ostkust, äro högst märkvärdiga. De mödor och umbäranden de under sin färd på inlandsisen utstodo och den djärfhet Nansen och Sverdrup ådagalade, då de begåfvo sig af i en liten, af dem själfva förfärdigad segelduksbåt, i hvilken de äfven lyckades uppnå en bebodd plats på ostkusten, kunna ej nog beundras. För läsaren, som sitter i sitt bekväma hem, omgifven af allsköns komfort, förefaller det ständiga beskrifvandet af de måltider som förtärdes eller dem de resande förgäfves suckade efter, något enformigt, men det åskådliggör å andra sidan den ständiga brist och de lidanden expeditionen var utsatt för.

Då medlemmarna alla sex välbehållna voro samlade i Godthaab, hade de oturen att ej mera finna något fartyg, som skulle afgå till Europa, hvarför de måste öfvervintra i Grönland. Denna tid använde de till att studera eskimäernas lif och seder och öfva sig i kajakrodd och andra grönländska idrotter. På våren afhämtades expeditionen af fartyget „Hvidbjörnen“ och hamnade den 21 maj 1889 åter på Köpenhamns redd. — Arbetet slutar med ett tillägg, hvori redogöres för expeditionens vetenskapliga resultat. Det är försedt med en mängd väl utförda illustrationer, dels efter fotografier, dels efter utkast af förf., samt med flere upplysande kartor öfver expeditionens väg, m. m.

E. N.